

u drugom izdanju Hraste-Brabec-Živkovićeve Gramatike hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb, 1954., koja je s obzirom na akcent mnogo opsežnija i potpunija od prvog izdanja.

Da završimo! Budući da glagoli, o kojima sam govorio, imaju različna značenja, kojima se služimo izražavajući njima različit smisao, ne smijemo olako napustiti njihovu razliku. Glagoli su u našem jeziku bogati i karakte-

ristični za duh našega jezika. Stoga glagole, o kojima sam govorio, ne smijemo izjednačiti ne praveći među njima razlike, premda se ta tendencija pomalo opaža. Njihovim razlikovanjem i dobrom upotrebom, što je ističu i najnovija izdanja naših pravopisa i gramatika, naš jezik biva bogatiji. A do toga nam svima mora biti stalo.

Zlatko Vince

O S V R T I

VITOMIR UJČIĆ—TUGOMIL UJČIĆ:
HRVATSKOSRPSKI KNJIŽEVNI JEZIK
I PRAVOPIS. Prilog savremenoj diskusiji o jeziku. Naklada Istarske knjižare »Matko Laginja«. Pula, 1955., 44 strane.

Nedavno je pod gornjim naslovom izašla iz štampe popularna knjižica poznatih kulturnih radnika u Istri braće Ujčića. U tom su djelu pisci, kako i sami kažu među uvodnim napomenama, na popularan i lak način nastojali objasniti mnoge pojave u hrvatskosrpskom jeziku i pravopisu. Rad je podijeljen u ove dijelove: uvodne napomene, hrvatskosrpski književni jezik prije Gaja i Vuka, književni jezik u FNRJ, ime našeg književnog jezika, narodni govori ili dijalekti, štokavski dijalekat, kajkavski dijalekat, čakavski dijalekat, različiti izgovori starog glasa ě (jata), ikavski izgovor, ekavski izgovor, ijekavski izgovor, Zagreb i Beograd, Beograd, Zagreb, latinica, ćirilica, gramatika, pravopis, fonetski i etimološki pravopis, neke razlike između zagrebačkog i beogradskog pravopisa, o rječniku, rječnik savremenog književnog jezika, terminološki rječnik, različite riječi istog ili sličnog značenja (sinonimi), riječi stranog porijekla, glagoli stranog porijekla na -irati, -isati, -ovati, etacistički, itacistički, betacistički i vitacistički način govorenja i pisanja, strane opće imenice, neologizmi ili kovanice, akcenat, književni dogovori.

Kako vidimo, vrlo obilat sadržaj. Treba priznati, da su pisci u svom izlaganju iznijeli mnoge korisne i istinite misli, koje treba po-

hvaliti, jer će čitaocce opširnim izlaganjem i tumačenjem pojedinih zaključaka donesenih na sastanku u Novom Sadu pripremiti na njihovo provođenje u život na zadovoljstvo svih naših naroda, koji govore hrvatskim ili srpskim jezikom. No u toj knjižici ima i površnih, netočnih, pa ponešto i pristranih izlaganja i zaključaka. Nije moguće na ovome mjestu proanalizirati sve, što je u ovoj radnji navedeno, ali je potrebno upozoriti na neke netočnosti i neobjektivnosti. Kad pročitamo rad u cjelini, dobivamo dojam, da pisci zamjeraju našim književnicima, učenicima, novinarima i korektorima, što u pitanjima jezika i pravopisa nisu dovoljno širokogrudni. Ostalim javnim i kulturnim radnicima predbacuju neznanje, tvrdoglavost, netrpeljivost, nacionalni ekstremizam, čak i šovinistička raspoloženja (str. 4.). Na dva mjesta (str. 8. i 23.) obaraju se pisci na ustaše i ustašku Hrvatsku, jer su ustaše htjele nasilno »uništiti jednom zauvijek svaku vezu između dva bratska naroda, pa i jezičnu«. Oštar prigovor ustašama i ustaškoj Hrvatskoj svaki pošten i Hrvat odobrava bez ikakve ograde. Možda su pisci i preblago prigovorili ustašama, ali primjedbe na adresu Hrvata, koji danas žive u Hrvatskoj, a osobito u Istri (jer je knjižica namijenjena u prvom redu Istranima), nisu posve opravdane.

U uvodnim napomenama sami pisci kažu: »Jezično pitanje je i političko, jer snažno zadire u naš javni život. Iz toga i proizlazi široko i mnogostrano interesovanje u narodu za književni jezik i pravopis, i za sve što je s njima u vezi.«

Ako je to istina, a istina je i po našem mišljenju, onda je posve razumljivo i prirodno, da se cijeli narod, a osobito njegovi javni i kulturni radnici zanimaju za ta pitanja i da o njima javno raspravljaju. Ne treba se čuditi, što u diskusiji dolazi »do međusobnih polemičnih dvo-boja«, do prepirki, svada, pa čak i do neprijateljstva. Svega je toga bilo i u vrijeme Šime Budinića, Vitezovića, Gaja, a osobito kasnije u vrijeme Frana Kurelca i Adolfa Vebera Tkalčevića sve do kraja 19. stoljeća, i to na hrvatskoj strani između samih Hrvata, jer su tada oni sami odlučivali o svom književnom jeziku i pravopisu. Toga je bilo i kod Srba. Poznat je otpor proti pravopisnim reformama Konstantina Filosofova, proti predstavnicima ruskoslavenskog jezika, »slavenoserbskog« jezika, a osobito proti Vuku i njegovoj reformi jezika i pravopisa, što je dalo povoda Daničićevoj raspravi »Rat za srpski jezik i pravopis«. I na srpskoj su strani tada o jeziku i pravopisu srpske književnosti odlučivali sami Srbi. Kad to znamo, nije nikakvo čudo, što se i danas, kada o pitanjima našega zajedničkoga književnoga jezika i pravopisa odlučuju tri naroda (Hrvati, Srbi i Crnogorci), o tome raspravlja, katkada i žučnije, nego je potrebno. Tome nije potrebno zamjerati, jer se samo tako kristaliziraju mišljenja, pa se mogu lakše donijeti pravilni zaključci. S druge strane nije dobro ni opravdano samo Hrvatima prigovarati i samo od njih tražiti odricanje, kako to u više slučajeva čine pisci ove knjige. Takvo stanovište ne bi moglo učvrstiti bratstvo naših naroda, do čega svima nama mora biti mnogo stalo, jer je to prvi i najveći interes i Hrvata i Srba.

To je opća primjedba o spomenutom djelu. Navest ću i neke posebne primjedbe:

1. Nije posve pravilno, da je osnova hrvatskosrpskog književnog jezika štokavski narodni govor ili dijalekt, i za Hrvate i za Srbe i za Crnogorce (str. 5.). Najprije govor i dijalekt nisu identični pojmovi. Zatim svi štokavski narodni govori nisu osnova hrvatskosrpskog književnog jezika, kako tvrde pisci ove knjige, nego samo hercegovački narodni govor.

2. Iako braća Ujčići na str. 7. i 8. priznaju, da su stariji hrvatski filolozi Maretić, Broz, Budmani, Boranić i drugi u svojim djelima

najčešće nazivali jezik hrvatski ili srpski (tako ga je nazivao i Srbin Daničić), oni su uvjereni, da će »preovladati« u upotrebi zbog praktičnosti i kratkoće nazivi hrvatskosrpski i srpskohrvatski (str. 8.). Premda su ti nazivi pravilni i dobri, ne vidimo razloga, zašto bi se naš književni jezik morao samo tako nazivati, kad su u upotrebi i drugi jednako dobri nazivi (hrvatskosrpski, srpsko-hrvatski; hrvatski ili srpski, srpski ili hrvatski).

3. Pisci tvrde, da književni jezik u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini narod naziva: hrvatski, srpski, hrvatski ili srpski, srpskohrvatski i hrvatskosrpski (str. 7.). Narod ga u jednim krajevima naziva samo srpski, a u drugim samo hrvatski.

4. U poglavlju o izgovoru glasa ě (str. 11.—15.) pisci nepotrebno miješaju izgovor glasa ě u narodnim govorima i u književnom jeziku. Kad je riječ o književnom jeziku (a da je riječ o njemu, vidi se iz naslova ove knjige), onda je činjenica, da su hrvatski književnici štokavci od najstarijih vremena svoja djela pisali ijekavski, rijetko ikavski, a nikada ekavski, osim nekoliko njih poslije Prvog svjetskog rata, ali su i oni kasnije napustili ekavštinu i vratili se ijekavštini. Svi srpski književnici iz Vojvodine i iz Srbije pisali su ekavski. Kad govorimo o hrvatskom ili srpskom književnom jeziku, nije pravilno govoriti o refleksu glasa ě u slovenskom i makedonskom jeziku, jer su to posebni književni jezici. Nije posve istinita tvrdnja ni ta, da je narodni i književni govor Sarajeva i Titograda ijekavski. Narodni jest, ali književni nije kod svih intelektualaca.

5. Maretićevo djelo ne zove se »Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskog jezika« (str. 19.), nego »hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika«.

6. Grčka riječ »fonos« ne znači glas, nego riječ »fone« znači glas.

7. Nije pravilan akcenat na proklitici u primjerima otkuće, kròskuću (str. 22.), ù Bosnu, iz kuće (str. 41.), nego: otkuće, kròskuću, ù Bosnu, iz kuće.

8. Pisci analiziraju i pojedine razlike u Beličevu i Boranićevu »Pravopisu«. Obično samo navode razlike bez komentara. U nekoliko slučajeva pristaju otvoreno uz pravila Beli-

čeva »Pravopisa«, a nigdje ne daju prednost pravilima Boranićeva »Pravopisa«.

9. U upotrebi leksičkog blaga pisci se zalažu, da svatko smije upotrebljavati riječ, koju hoće, ako je u upotrebi u hrvatskom ili srpskom književnom jeziku, pa i dublete, na pr. deklamujem i deklamiram, Vitlejem i Betlehem, Omir i Homer, Tiva i Teba i t. d. (str. 36. i 37.). Taj prijedlog ne čini nam se najsretniji, naročito u slučajevima, kad jedna riječ ima na jednom području jedno, a na drugom drugo značenje ili kad je neka riječ na jednom području uopće nepoznata.

10. Na str. 43. govori se o zajedničkom pravopisu iz godine 1929. Pisci drže, da je taj pravopis bio dobar. Zamjerka mu je samo ta, što je rađen »suviše kabinetski, među zidovima, bez savjetovanja sa ostalim kulturnim, književnim i javnim radnicima, bez žive razmijene misli i sugestija u novinama, listovima, institutima i diskusijama«. Ne bismo se mogli složiti s mišljenjem, da mu je to jedina zamjerka. Ne bi ih bilo umjesno danas nabrajati. Jedino ću spomenuti, kako nije bilo potrebno, da ljubljanski naučni radnici odlučuju o pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika, premda se braća Ujčići s time slažu (str. 43.). Hrvati, Srbi i Crnogorci nisu nikada odlučivali, kakav će biti pravopis slovenskoga jezika. Osnovna zamjerka, koja je smetala Hrvatima, bila je ta, što su u zajednički pravopis unesena sva pravila iz ranijeg Beličeva »Pravopisa«, a iz Boranićeva gotovo nijedno, osim etimološkog pisanja stranih vlastitih imena u latinici, ili su se u najboljem slučaju dopustili paralelni oblici, zagrebački i beogradski.

Svakome bi trebalo da bude jasno, da se na taj način ne smije danas pristupiti izradi zajedničkog pravopisa, jer bismo ponovili istu pogrešku, koja je učinjena podine 1929.

M. Hrašćić

NEUGODNE POGREŠKE NA MEĐUNARODNOJ IZLOŽBI

U Zagrebu je u travnju ove godine otvorena u Umjetničkom paviljonu Međunarodna izložba fotografije. Zaista šteta, što se na jednoj tako značajnoj i uspjeljoj izložbi potkralo toliko gramatičkih griješaka, koje u onom skladu svijetla, sjena i boja i onom jednostavnom

i ukusnom rasporedu fotografija strše kao rogovu u vreći. Kao da su tekst na hrvatskom jeziku pod slike stavljali sami autori Kinezi, Mađžari, Česi, Japanci i drugi, a ne naši ljudi.

Kako inače možemo protumačiti ona silna *svijetla*, što nam tako *svijetle* u oču u onoj *svijetloj* dvorani, kao na pr. na slici 131: *Pod svijetlim otkriljem* (mjesto Pod svijetlim okriljem), 187: *Svijetlo velegrada* (treba Svijetlo...), zatim 199: *Igra svijetla* (mj. svijetla), pa u 209: *Lom svijetla* (mj. svijetla) ili onaj color br. 275 *Lepeza svijetla* (mj. svijetla). Svakome je jasno, da pored tolikog svijetla ne može biti mraka, pa je kod slike br. 62 vjerojatno zato i stavljeno *Veće* mj. *Veče*. Posjetioče, kad dođeš pred sliku 72., pazi, da te ne obuzme *melankolija* zbog one *Melankolije*.

Moja *pazikuća* bi se vjerojatno iznenadila pred onom ... *kuće-paziteljicom* na br. 43. Zatim su tu još razni *Zadnji posjetioci* (207) i *Zadnji potez* (169) mj. *Posljednji posjetioci* i *Posljednji potez*, pa *Objest*, 127 (mj. *Objijest*), *Na Markovom trgu*, br. 114 (treba: Markovu), br. 151 *Aktuelna primitivnost* (mj. aktualna), *Prvi sniježni dan*, 167 (treba snježan), pa *Abstraktna sredina* 267 (mj. Apstraktna), *Lijet* 280 (mj. Let), a fotografija br. 299 lako bi mogla dobiti nagradu, jer stoji okomito mjesto vodoravno (kao ono nedavno na nekoj slikarskoj izložbi u Italiji).

I napokon, da bi sve ostalo u stilu, na ulazu vam uruče i poklon-razglednicu, na kojoj, lijepo stoji: *Snimajte s Efka filmom* mj. *Snimajte Efka-filmom!*

P. Cindrić

PRVI SASTANAK PRAVOPISNE KOMISIJE

25. i 26. travnja o. g. sastala se u Novom Sadu Pravopisna komisija, kojoj je u duhu Novosadskih zaključaka od 10. prosinca 1954. stavljeno u zadatak, da sporazumno izradi zajednički pravopis za hrvatski ili srpski književni jezik. Komisija se sastoji od 11 članova: po dva člana daje Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu i Srpska akademija u Beogradu, po dva člana daje Zagrebačko i Beogradsko sveučilište, a po jednoga Matica Srpska, Matica Hrvatska i Sarajevsko sveučilište. Kako se akademik dr. Dragutin Boranić zbog bolesti zahvalio, Jugoslavenska je akademija izabrala za svoje delegate akad.